

Рад запримљен: 13.11.2023. године
Рад прихваћен: 08.12.2023. године

Р.Е.А.С.Е. (СРПСКИ „ПИС“) МОДЕЛ КАО ЈЕДАН ОД ЕФИКАСНИХ МОДЕЛА ИНТЕРВЈУИСАЊА (ПРИБАВЉАЊА ИСКАЗА) ЛИЦА

Бојан Вујановић, МА¹

Апстракт: Током развијања и усавршавања криминалистичких дисциплина и криминалистике као науке уопште, развијале су се и одређене специфичне методе и средства, вјештине, стандарди и процедуре. Нарочите оне које су се показале од изузетног значаја, не само као средство доказивања и документовања одређених кривичних дјела и других негативних друштвених појава, код лица према којим поступамо у оперативниом или у кривичнопроцесном – истражном смислу као што су: свјedoци, осумњичени и жртве – оштећени, већ је приоритет стављен на оне методе и средства које „умањују штету“ односно посљедице код одређених категорија лица, као што су вулнерабилне (дјеца, малољетници, жене, старији и др. специфичне категорије). Такође, последњих неколико деценија етика више није само декларативно наведена у законским и подзаконским актима, већ је истој посвећена заслужена пажња у практичној примјени. У том смислу нарочито је дошла до изражаја метода, односно техника интервјуисања (аслушања и испитивања) позната као **Р.Е.А.С.Е. метода**, гдје Р.Е.А.С.Е. (српски „пис“) представља, с једне стране скраћеницу од почетних слова на енглеском језику, које односе на пет фаза методе, а с друге стране представља једну занимљиву и сликовиту игру ријечи. Р.Е.А.С.Е. (реасе) преведено са енглеског језика на српски представља: „мир“, „ред“ „тишину“, „безбрижност“, што та метода свакако доноси и полицијском службенику који интервјуише, јер је свјестан да користи једну од најнапреднијих метода, а такође доноси мир и жртвама, које га тако жељно очекују, јер знају да су кроз ту технику прикупљена сазнања на најкавалитетнији и најетичнији могући начин.

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, имејл: mr.vujanovic@gmail.com

Кључне ријечи: Р.Е.А.С.Е. метода интервјуисања, етички стандарди при вођењу информативног разговора и испитивања, методе и технике интервјуисања, Мендезова начела, вулнерабилне категорије лица, ефикасност Р.Е.А.С.Е. методе, недостаци Р.Е.А.С.Е. методе.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Вјештине комуникације, заједно са низом других вјештина и знања од изузетне су важности за полицијског службеника, уколико жели да на најбољи могући начин, професионално, етички, законито и успјешно документује одређена сазнања иказивањалица, која могу да се интервјуишу по различитим основама. Једно од полицијских овлашћења које полиција свакодневно користи јесте и „прикупљање обавјештења“ (Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске бр. 57/2016, 110/2016, 58/2019, 82/2019, 18/2022 – одлука Уставног суда Републике Српске, 55/2023 – Глава IV Полицијска овлашћења, чл. 29 Полицијска овлашћења, ст. 1 тач. 3 Прикупљање обавјештења). Наизглед једноставно и рутинско полицијско овлашћење, има изузетан значај јер представља једну од примарних радњи које полицијски службеник предузима на лицу мјеста одређеног, најчешће криминогеног догађаја. То је врло често и почетак осталих, сложенијих радњи, када су у питању прикупљања сазнања од одређених категорија лица (Миладиновић, А. (2020). *Полицијска овлашћења*. Бања Лука: МУП Републике Српске, Управа за полицијску обуку). Након позивања лица у службене просторије, ради, између осталог и узмања изјаве од истог (Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, чл. 36, ст. 1 „Полицијски службеник, у складу са законом, може позвати лице на разговор ради прикупљања обавјештења, давања обавјештења и упозорења, издавања наређења и узимања изјаве.“), приступа се конкретизацији овог полицијског овлашћења, приликом чега се статус лица може промјенити од свједока, или свједока оштећеног – жртве до осумњиченог. Осим примјене полицијског овлашћења, као овлашћење (и дужност) полиције јесте и примјена/поступање по Закону о кривичном поступку Републике Српске (Закон о кривичном поступку Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске бр. 53/2012, 91/2017, 66/2018 и 15/2021), односно Закону о кривичном поступку БиХ (Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине, Сл. гласник Босне и Херцеговине, бр. 3/2003, 32/2003 - исправка, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018) гдје постоји могућност овлашћеног службеног лица да испита осумњиченог, односно са-

слуша свједока. Како су упитању истражне радње, радње доказивања, онда се саслушању и испитивању мора посветити посебна пажња, јер без обзира на исход једне или друге радње (нпр. признање осумњиченог) она мора бити и законито задокументована, уз упознавање лица са свим његовим правима (код свједока и дужностима), те потписом лица да је са истим упознат и да их разумије. То даје једну комплексност интервјуисању лица, без обзира на њихов статус, уз напомену да свако лице било оно свједок, жртва (оштећени) или осумњичени, има своје специфичности. Посебну сензибилисаност захтјевају и одређене поткатогије као што су дјеца, жене, старије особе, лица изложена сексуалном насиљу, мигранти, ЛГБТ+ категорије лица... Та сложеност интервјуисања и самог исказа довела је до развоја нових метода и усавршавања постојећих. Осим криминалистичких, кривичнопроцесних и психолошких стандарда, данашња поступања према лицима захтјевају и етичко поступање, као надстандард, односно предност се даје етици у односу на друге приступе. У материјалном смислу исказ представља (најчешће усмено) саопштавање опажених и запамћених чињеница или чињеница које су саовима у вези, а које у кривичном поступку врше саслушавана и испитивана лица. Исказ се састоји из 4 међусобно повезана и функционално условљена психичка процеса: опажање, памћење, мишљење и исказивање (Бркић, С. (2020). *Криминалистичка психологија*. Нови Сад: Правни Факултет, Центар за издавачку делатност).

То су изузетно сложени процеси, али не доприносе само они квалитетном исказу већ и други фактори као што су припремљеност и мотивисаност полицијског службеника – испитивача, те амбијентални фактори (изглед службене просторије, температура, прозрачност, освијетљеност, број лица, тренутно физичко и интелектуално стање испитиваног лица, интелектуални ниво испитиваног лица и друго).

Такође, како је већ предходно наглашено, данашњи међународни стандарди захтјевају и етички приступ приликом полицијског испитивања. Он се увелико разликује од традиционалног (тзв. акузаторског) начина који приступа примјени психолошких метода манипулације и врло често пресије у циљу добијања признања испитиваног лица односно у циљу прикупљања нама „одговарајућих“ сазнања и информација од стране свједока, а које би, наравно, ишле на штету осумњиченог, а у корист нашој истрази, тј. закључивању исте. Највећа замјерка традиционалном приступу јесте што се искључиво усмјерава на признање, односно осумњиченом лицу или свједоку нуде се „разне погодности“ уколико саопшти, по истрагу, „повољне“ информације. Такав приступ врло често подразумева и пријетњу употребом силе, односно употребу силе како према осумњиченима, тако и према свједоцима. Управо то указује да и невина лица могу

репродуковати лажна признања или лажна свједочења усљед, на примјер, употребе лажних инкриминушућих доказа, минимизирања или преувеличавања озбиљности злочина или улоге у злочину, пријетњом разним другим правним средствима (одузимањем дјетета од стране Центра за социјални рад, остајање без посла уколико се не изјави да је свједок видио одређено лице, односно препознао одређено лице, и друго). Етички приступ подразумева стављање и поштовање личности испитаника на првом мјесту, без обзира на исход испитивања, односно саслушања лица. Управо на то и указује пракса (пресуде) Европског суда за људска права у Стразбуру² који у одређеним пресудама истиче потребу стављања етике испред резултата испитивања, односно признања или расвјетљавања кривичног дјела (Грдинић, Е. (2006). *Еуропски суд за људска права и заштита права на живот*, Ријека: Зборник правног факултета Свеучилишта у Ријеци, број 2). Данас постоје многе признате и познате методе испитивања, односно саслушања лица. Једна од стандардних метода када су у питању међународне организације као што је на примјер УН³ или ОЕБС⁴, користе поприлично застарјелу методу „5W+1H“ која је ради лакшег памћења позната и као метода пет жена (5 Wives) и један муж (1 Housband). Метода има доста мањкавости, нису заступљена сва питања потребна да се добије потпуна слика о догађају, али с друге стране узимајући у обзир околности у којима се узима изјава на основу ове методе (најчешће ратна окружења, нестабилна друштвена и политичка ситуација), као и ко и од кога се узимају изјаве, односно ко испитује (УН или ОЕБС полицијски службеници из разних земаља и разних нивоа обуке и образовања, као и осумњичени, односно свједоци врло често из неразвијених заједница, неписмени, необразовани и сл.), свакако да ова метода онда има свој значај и улогу у међународним организацијама. Она покрива базична питања као што су: Where? (гдје?), When? (када?), Why? (зашто?), Who? (ко?), What? (шта?) и How? (како?). С друге стране, сада већ стандард када је у питању испитивање, односно саслушање лица, јесу тзв. „Златна питања криминалистике“ или „9 златних питања“. Већ на први поглед је јасно да је проширена метода испитивања, па поред оних који су наведени претходно у методи 5W+1H, ова метода проширује и на питања: С ким? и С чим? и јасно дефинише питања „Ко је извршилац?“ и „Ко је жртва?“. Још једна метода која се користи у појединим полицијским агенцијама (Аустралија, Нови Зеланд) јесте Реид (eng. REID) метода/техника која укључује три компоненте: анализу чињеница, интервјуисање и испитивање. Behavior Analysis

2 European Court of Human Rights, Council of Europe, 67075 Strasbourg Cedex, France, <https://www.echr.coe.int/home>

3 UN – United Nations – Уједињене нације, <https://www.un.org/en/>

4 OSCE - Organization for Security and Co-operation in Europe, Организација за европску сарадњу и безбједност (ОЕБС), <https://www.osce.org/>

Interview (BAI) или „Интервју за анализу понашања“ представља још једну технику вриједну помена. Описује се као сесија питања и одговора без оптуживања, која укључује и стандардна истраживачка питања и „структурисана питања која ‘провоцирају’ понашање како би се од особе која се интервјуише изазвали симптоми понашања истине или преваре.“ Ова метода је честа у САД и користи се у неким случајевима од стране ФБИ⁵.

Без обзира која традиционална метода је у питању све трпе критике од стране, како заштитника људских права, адвокатске заједнице, тако и самих судова. Постоје разне иницијативе да се овај модел – акузаторски, напусти и да се примијени неки новији, модернији, етичнији приступ.

МЕНДЕЗОВА НАЧЕЛА

Као један од универзалних праваца и стандарда етичког интервјуисања јесу и тзв. Мендезова начела (Mendez, J. Drummond, V. (2021). *The Méndez Principles: A New Standard for Effective Interviewing by Police and Others, While Respecting Human Rights*, преузето 10.10.2023. са веб странице <https://www.justsecurity.org/76711/the-mendez-principles-a-new-standard-for-effective-interviewing-by-police-and-others-while-respecting-human-rights/>), која су уско повезана са Р.Е.А.С.Е. методом интервјуисања. Као бивши специјални извјестилац Уједињених нација о тортури, Juan Mendez⁶ поднио је 2016. године извјештај Генералној скупштини УН-а у којем је позвао на развијање универзалних међународних стандарда за вођење разговора са осумњиченим, жртвама и свједоцима, а нарочито са рањивим категоријама (женама, дјевојчицама, старијим лицима, жртвама сексуалног насиља...). Изучавајући и анализирајући велики број изјава узетих од наведених категорија лица, Мендез је дошао до доказа да су неефикасне и контрапродуктивне оптужујуће, присилне и манипулативне технике испитивања лица, нарочито оне технике које су усмјерене искључиво према добијању признања (Mendez, J. Drummond, V. (2021). *The Méndez Principles: A New Standard for Effective Interviewing by Police and Others, While Respecting Human Rights*, преузето 10.10.2023. са веб странице <https://www.justsecurity.org/76711/the-mendez-principles-a-new-standard-for-effective-interviewing-by-police-and-others-while-respecting-human-rights/>). Управо овај Мендезов извјештај постао је почетна тачка и основ касније донесеног стратешког документа „Принципи ефикасног интервјуисања за потребе вођења истрага и прикупљања информација“, познат и као „Мен-

5 FBI - Federal Bureau of Investigation, <https://www.fbi.gov/investigate>

6 Juan E. Méndez, рођен 11. децембра 1944. године, је аргентински адвокат, бивши специјални извјестилац Уједињених нација за мучење и друге окупне, нељудске или понижавајуће поступке или казне и активиста за људска права познат по свом раду у корист политичких затвореника.

дезова начела⁴. Наведени документ – смјернице су израдили стручњаци управо из подручја испитивања, саслушања, односно интервјуисања особа, полицијског и обавјештајног рада, примјењене психологије и људских права. Тако је наведено шест (6) начела ефикасног интервјуисања – Мендезова начела. То су свеобухватне и научно засноване смјернице за ефикасан и етички вођен разговор са свим категоријама лица (осумњиченим, жртвама и свједоцима). Прво начело предвиђа да интервју треба да се заснива на научним и међународним правним стандардима, затим на праву (законима), те професионалном етичком поступању. Друго начело налаже да се у интервју унесу сљедеће компоненте: свеобухватна припрема и планирање интервјуа; примјена одговарајућих заштитних мјера; избјегавање предрасуда; стварање неприсилног окружења; успостављање и одржавање професионалних односа; коришћење законитих и научно заснованих техника испитивања; активно слушање и навођење саговорника да своју изјаву изнесе слободно и у потпуности; процјена и анализа прикупљених информација и процеса интервјуа. Треће начело се односи на вулнерабилне (рањиве) особе, те примјену сензибилисаног приступа током интервјуисања. Наведено начело је од круцијалне важности за интервјуисање старијих особа, жена, жртва сексуалног или вршњачког насиља, дјецe, ЛГБТ+ категорија лица, миграната и других. Четврто начело наводи да ефикасно интервјуисање представља професионални подухват који захтијева посебну обуку, знање и вјештине (пожељено би било и ставове), те њихово континуирано усавршавање и надоградњу како би се код испитивача осигурао висок степен досљедности у начину припремања за вођење интервјуа. Пето начело захтијева одговорне и транспарентне институције да би интервјуисање уопште било ефикасно. Да би се ово начело испоштовало потребно је водити прецизне слушбене евиденције о свим разговорима, мјесту, времену, лицима, те омогућити странкама евентуалне притужбе/приговоре на интервјуисање. Строго забранити и уз принцип нулте толеранције санкционисати могуће злоупотребе, како самог интервјуа, тако и евентуалних личних података и осјетљивих чињеница из интервјуа.⁷ Шесто начело предвиђа развијање и усвајање одговарајућих законских и подзаконских аката од стране држава које би подржале ова начела, затим развијање институцијалне културе и субкултуре, те појачан надзор над агенцијама за провођење закона и другим тијелима за прикупљање информација⁸.

---

7 Нпр. строго санкционисати одавање сексуалног одређења лица које је предходно интервјуисано и сл.

8 Индиректно, кроз забрану мучења и злостављања, односно кроз КЗ РС и ЗКП РС и ЗКП БиХ, Република Српска и Босна и Херцеговина спроводе ово шесто мендезово начело.

Планирање, припрема, те праћење плана интервјуисања помаже да питања и одговори буду повезани и да чине једну цјелину. И лични стил који се развије кроз праксу може да утиче на мотивисаност интервјуисаног лица да буде прецизан и релевантан у својим одговорима. Због тога је пожељно да полицијски службеник буде колико је могуће отворен, заинтересован и приступачан, јер управо то доводи да интервјуисано лице такође, одговори истом мјером.

Р.Е.А.С.Е. МОДЕЛ/ТЕХНИКА ИНТЕРВЈУИСАЊА ЛИЦА

Управо развој савременог етичког приступа испитивању и саслушању лица почиње 1984. године у Великој Британији усвајањем новог метода којим се прописују стандарди и услови за вођење истражног интервјуа, како са осумњиченим, тако и са свједоцима, уз обавезно аудио и видео снимање разговора. Велики број пресуда у корист (раније) пресуђених лица, велики број исплаћених отштета и кулиминација незадовољства жртава, али и јавности, довело је до развијања, као и усвајања Р.Е.А.С.Е. модела 1992. године. Р.Е.А.С.Е. модел представља (релативно) нову технику интервјуисања која се састоји од пет (сложених) фаза:

- 1) Preparation and Planning (припрема и планирање),
- 2) Engage and Explain (укључивање и објашњавање),
- 3) Account, Clarification and Challenge (исказ, разјашњавање и оспоравање),
- 4) Closure (завршавање, „затварање“) и
- 5) Evulation (процјена).

Од 1992. године до данас у многим европским полицијама основна верзија Р.Е.А.С.Е. модела је ажурирана, усавршена да би се полицијским службеницима пружиле што прецизније смјернице за коришћење овог модела који укључују примјену одређених тактика и вјештина (прије свега комуникацијских). Bitно је нагласити да Р.Е.А.С.Е. модел у потпуности одбацује појам испитивање, те се искључиво користи појмом интервјуисање, јер се Р.Е.А.С.Е. модел односи, не само на вођење разговора са починиоцима дјела (осумњиченим лицима), већ нарочито са жртвама и свједоцима. Етичност, самим тим и савременост, али и ефикасност Р.Е.А.С.Е. модела заснива се на принципима правичности, емпатије, транспарентности и истинитости исказа.

Р.Е.А.С.Е. модел омогућава етичко вођење разговора и изградњу односа поштовања и повјерења кроз вербалну и невербалну комуникацију, како са осумњиченим, тако и са свједоцима и са жртвом. Коректно посту-

пање „испитивача“ подразумејува одсуство предрасуда, те се искључиво ослања на здрав и отворен разум, расуђивање, као и вјештине обављања разговора. Ова метода интервјуисања такође, захтијева од полицијског службеника висок степен професионализма и интегритета. Интервјуисање само по себи је комплексно. Р.Е.А.С.Е. метода је међу најкомплекснијима, али свакако да доноси и најбоље резултате када је у питању разјашњавање и расвјетљавање догађаја, односно поштовање личности интервјуисаног лица, те висок степен истинитости исказа. Она захтијева како учење/обуку, тако и праксу и вјешбу да би се осигурали највиши стандарди када је у питању законитост интервјуисања и личност интервјуисаног лица. Ова метода не значи нужно једносмјерну комуникацију када је у питању истрага. Она може помоћи и да се свједоцима и жртвама пренесу важне информације, као на примјер шта могу да очекују током суђења, која то питања могу бити постављена од стране тужиоца или адвоката, како да се понашају у случају евентуалног страха од свједочења, одмазде и слично. Такође, потребно је успоставити професионалан однос јер пракса је показала да интервјуисана лица дају тачније и прецизније информације ако вјерују у професионалност и искеност полицијског службеника који их интервјуише. Управо због тога те особе морају имати поштен и професионалан третман у складу са законским смјерницама. Да би се развила професионална веза, полицијски службеник никад не смије да дозволи да његова лична увјерења и ставови утичу на начин на који интервјуише осумњиченог, свједока или жртву.

(Р.Е.А.С.Е.) Preparation and Planning - Припрема и планирање интервјуа сматра се првом и једном од најважнијих фаза вођења истражног разговора, односно интервјуисања. Ова фаза обухвата дефинисање истражних задатака и циљева, прикупљавање и проучавање свих расположивих информација и обавјештења о кривичном дјелу или догађају, те о лицима која се интервјуишу. Такође обухвата и припрема одговарајућих питања, тактике постављања истих, као и тактике предочавања доказа и разматрање правног, али и фактичког аспекта вођења разговора. Од изузетне је важности размотрити мјесто, вријеме и датум интервјуисања, те начин снимања и документовања интервјуа. Циљ интервјуа је доћи до што више релевантних информација и детаља од саговорника. Да би се то остварило потребно је да се интервју одржи на мјесту са минималним ометањима, затим да температура просторије буде пријатна (нпр. од 20° С до 24° С), да је просторија провјетрена, прозачна, са довољно свјетлости и опремљена одговарајућим намјештајем, удобним столицама или фотељама, без спољне буке (као што је саобраћај, градска бука, звоњава телефона, бука апарата – за кафу, копирање, уништавање докумената..., галаме и довикивања колега...) (Матијевић и Симоновић (2007). *Крими-*

налистичка тактика. Бања Лука: Интернационална асоцијација криминалиста, 180-186). Такође, прије интервјуа потребно је извршити увид у расположиве кривичне, прекршајне и оперативне евиденције (да ли је лице раније осуђивано, да ли је давало изјаве и ако јесте у ком својству и у ком предмету, како се том приликом понашало, да ли је сарађивало, да ли је прекршајно одговарало и ако јесте за коју врсту прекршаја, пролази ли кроз оперативне евиденције и криминалистичко обавјештајне извјештаје – 4x4, и сл.). Прије почетка интервјуа треба сазнати старосну доб испитаника, образовање, интересовања, ментално и физичко здравље лица, евентуални инвалидитет (немогућност уопште доласка на предвиђену локацију интервјуа и сл.⁹), породичне прилике, материјални статус, запослење и друге за ту прилику корисне и релевантне информације. Полицијски службеник, припремајући се за интервју, ће можда требати размотрити бројне активности и практична разматрања која му могу помоћи да боље разумије околности кривичног дјела или догађаја и да постигне најбољи начин разговора са лицем. То, између осталог, укључује и обилазак мјеста догађаја. Потребно је до детаља изучити кривични предмет/пријаву/акт на основу којег се лице интервјуише¹⁰ те на основу свега наведеног сачинити писмени план разговора. У плану навести све циљеве и задатке интервјуа које треба испунити, у зависности од статуса лица које интервјуишемо. План интервјуа би требао укључивати тему која је доминатна за интервју¹¹, детаље које треба доказати или објаснити, сва предходно прикупљена обавјештења и сазнања, као и предходне изјаве свједока, све друге релевантне детаље као што су: мотив, веза између оштећеног, свједока, осумњиченог и лица које се интервјуише и сл., разрада различитих верзија догађаја и улога лица у тим догађајима... Такође, у план треба уврстити и стратегију интервјуа, односно кораке који ће се предузети у случају да се лице брани ћутањем, не говори истину или не жели уопште да да изјаву.¹² План интервјуа обухвата циљ(еве) интервјуа и пружа оквир за разговор. Може повећати самопоуздање испитивача и пружити флексибилност за понашање професионалца, те учинити интервју ефикаснијим. Писани план разговора, осим за жртве, требао би се користити и за кључне свједоке, али и за осумњичена лица. У план, између осталог, као минимум, треба укључити и размотрити: вријеме које

9 Објект/зграда полицијске управе Бања Лука има 4 спрата и поткровље. Зграда не посједује лифт, а канцеларије полицијских службеника сектора криминалистичке полиције су управо на четвртном спрату, без могућности приласка и кретања лицима са инвалидитетом или инвалидским помагалима...

10 Могуће је поступати/интервјуисати лице и по акту друге полицијске агенције или чак по међународној правној помоћи – замолници.

11 Нпр. кривичног дјелатешко убиство лица М.М. из Бања Луке, сачинити сва релевантана питања у вези наведеног КД и жртве, однос лица са жртвом, познати детаљи из живота М.М., кретање, пријетње, навике, однос жртве-учиниоца-мјеста извршења...

12 У зависности од статуса лица, има одређена права али и обавезе (ЗКП РС, ЗКП БиХ).

је осумњичени био у притвору/просторији за задржавање лица лишених слободе (истражитељи би требали знати када је лице лишено слободе, гдје се налазило до интервјуа, с ким је било у контакту и утицај тих околности на интервју¹³), распон тема које треба покрити (ово може зависити у односу да ли се ради о разговору са жртвом, свједоком или осумњиченим), теме/околности потребне за доказивање потенцијалног кривичног дјела, све теме/околности које би могле бити одбрана за почињење кривичног дјела¹⁴, навођење материјалних (објективних и субјективних) до тог момента прикупљених доказа у вези са предметним кривичним дјелом, наведене информације/чињенице које могу помоћи истрази, подсетник на права и обавезе лица у складу са позитивним законодавством, посебна упозорења, значајни коментари, када да наступи пауза/ћутња и друго (Investigative interviewing, APP, The official source of professional practice for policing, First published 23 October 2013, Updated 26 October 2022, College of Policing, Преузето 11.10.2023. са веб странице <https://www.college.police.uk/app/investigation/investigative-interviewing/investigative-interviewing>). У овој фази се дефинише и број полицијских службеника који ће интервјуисати лице. План би требао забиљежити ко ће бити „главни/водећи“ интервјуиста, а ко је одговоран за вођење биљешки и техничких детаља. То је важно из разлога да истражиоци разумеју своје улоге и задрже раније договорену улогу. Два истражиоца који постављају више питања на неструктурисан начин вјеројатно неће постићи циљ интервјуа. Такође, само интервјуисање може да дјелује непрофесионално, неорганизовано, без обзира колико се полицијски службеници трудили. Испитивања која су вршена у погледу ефикасности Р.Е.А.С.Е. методе у циљу добијања истинитог исказа и релевантних информација садржаним у истом, указују да су интервјуи, за које су се полицијски службеници унапријед адекватно и дубиозно припремили, те сачинили план, дали далеко веће резултате, у односу на оне интервјуе који су били обављени *ad hoc*, односно без ваљаних и садржајних припрема (Walsh, D. Bull, R. (2010). *What really is effective in interviews with suspects? A study comparing interviewing skills against interviewing outcomes*. UK: Legal and Criminological Psychology, 305–321).

---

13 До доласка полицијских службеника СКП ПУ Бања Лука у службене просторије ПУ Источно Сарајево (око 3 часа), полицијски службеник задужен за чување лица А.Б. које је лишено слободе ради основа сумње да је починило кривично дјело разбојништво, је „похвалило“ А.Б. да се „држи као прави криминалац“, да је „данас мало таквих“, те је на тај начин оснажило А.Б. да не сарађује са полицијским службеницима СКП ПУ Бања Лука, да би, између осталог, оправдао тај свој статус „жестоког момка“ и криминалца који не сарађује и „не друка“ полицији.

14 Пресумпција невиности и обавеза да се једнако испитају и утврде чињенице које иду на штету, али и у корист осумњиченог да је починио или није починио кривично дјело.

(Р.Е.А.С.Е.) Engage and Explain - Укључивање и објашњавање, односно сљедећа фаза такође је од изузетне важности за успјешан интервју и она представља увод, што прије свега подразумијева успостављање коректног и професионалног односа са интервјуисаним лицем (огroman значај и улогу има и тзв. hallo ефекат) гдје се истом јасно назначавача разлог разговора, односно које су то теме о којима ће се разговарати¹⁵. У уводној фази интервјуисано лице се упознаје са својим правима, али и обавезама (нпр. забрана давања лажног исказа)¹⁶, као и техничким детаљима (електронско вођење записника, навођење да се интервјуисање документује аудио видео записником, изношење појединих доказа и друго). Циљ ове фазе је да се изгради позитиван однос са испитаником, да се лице “отвори” истражиоцима у циљу прикупљања истинитих, тачних и поузданих информација. Једна од метода којом се наведено може постићи, јесте између осталог, усклађеност вербалног и невербалног понашања, „активно слушање“, показивање емпатије и стрпљења као и сензибилисан приступ. Овдје је потребно мало детаљније појаснити појам „активно слушање“ које представља „људску вјештину усмјерену на пажљиво слушање лица са којим се води разговор. Не ради се о томе да будете свјесни давања одговора и да само чујете шта оно говори. Ова комуникацијска вјештина има за циљ пажљиво и активно слушање било ког појединца или нечега што комуницира“ (преузето 15.10.2023. са веб странице <https://sr.economy-pedia.com/11040794-active-listening>). Технике активног слушања су: интересовање, саосјећање, оснаживање, парафразирање и постављање питања. Без обзира на повод интервјуа, полицијски службеник мора остати професионалан и пристојан у разговору са саговорником. Полицијски службеник никада не смије изгубити из вида чињеницу да није ту да утврђујете кривицу, већ искључиво да објективно и професионално утврђујете чињенице. У овој фази потребно је лицу објаснити сврху интервјуа, па му се, с тим у вези, може овако обратити: „Овдје сте јер сте наводно...“. Такође, потребно је лицу предочити теме разговора, али и правила која важе током интервјуа, нпр, да не смије користити телефон (осим уз дозволу полицијског службеника), да може да захтјева појашњење за поједина питања, или паузу, одлазак (уз пратњу) до тоалета, да може да захтјева воду, лагани оброк и сл. Лицу се можете обратити и са сљедећим правилима: „ако климнете или одмахнете главом током интервјуа, то се неће чути на звуку који се снима и може бити пропуштено, или нпр. ако гледам доле нећу видјети ваше климање главом као да или не, зато Вас молим реците гласно и јасно да или не умјесто климања главом. Ја ћу такође правити биљешке (као и мој колега) и можда ћемо пропустити Ваш одговор гла-

---

15 И законска је обавеза да се лице упозна са основама сумње који стоје против њега.

16 У зависности од статуса лица: осумњичени, свједок, жртва.

вом или неким другим дијелом тијела. Немојте мислити да не слушамо-Ваше одговоре ако правимо биљешке, а не гледамо Вас¹⁷. Циљ овог интервјуа је сазнати истину о томе шта се догодило и дати Вам прилику за објашњење. Да бисте то учинили, даћемо Вам времена да одговорите на постављена питања. Молимо Вас да пажљиво и детаљно размотрите своје одговоре. Нема журбе па одвојите вријеме. Молимо Вас да не покушава-те „попунити празнине“. Ако не знате одговор на питање молим Вас ре-ците да не знате. Такође бих Вас замолио да причекате док не завршим своје питање прије него почнете одговарати. Хтио бих добити што више информација из овог интервјуа па бих био захвалан ако бисте могли дати што детаљније одговоре” (*Cheat sheet on peace interviewing skills - How to use the PEACE model in your investigative interviews of suspects to its full potential*. The big question company Ltd., (2020). Преузето 20.10.2023. са веб страни-це https://uploads-ssl.webflow.com/5d7283bdea8b4683127fa133/5da03eed675e837968aa7241_BQC_Cheat_Sheet.pdf). Крајем 1990.-их у Великој Брита-нији спроведено је опсежно анкетирање, прије свега, искусних истражи-лаца, на питање „Које су најважније вјештине за обављање успјешног ин-тервјуа?”. Према важности, поредани су на сљедећи начин: слушање (активно), припрема (интервјуа), испитивање/пропитивање (постављање адекватних и у тачно одговарајуће вријеме питања), познавање предмета у вези којег се врши испитивање (кривичног или догађаја), флексибил-ност, отвореност ума (неконзервативност, непостојање отпора према пред-мету, жртви или извршиоцу), сачињавање конструктивног извјештаја и саосјећање/емпатија (Bull, R. (2018). *PEACE - ful Interviewing/Interrogation, What Research Can Tell Us*, University of Derby, UK. Преузето 20.10.2023. са веб странице <https://psycnet.apa.org/record/2018-31850-010>.) На питање „Које су то вјештине које су посебно истакнуте у Р.Е.А.С.Е. моделу ин-тервјуа, у односу на друге технике интервјуисања” испитаници су дали слиједеће одговоре: комуникацијске вјештине, емпатија/саосјећање, флек-сибилност, задржавање саговорника на релевантним темама, активно слу-шање - одговара на оно што саговорник каже, отвореност, коришћење за-творених питања на адекватан/пожељан начин (у циљу разјашњавања, појашњења чињеница, детаља), интервју има структуру, коришћење от-ворених питања и одговарајуће коришћење пауза и тишине, као психо-лошки ефекат на лице (Bull, R. (2018). *PEACE - ful Interviewing/Interrogation, What Research Can Tell Us*, University of Derby, UK. Преузето 20.10.2023. са веб странице <https://psycnet.apa.org/record/2018-31850-010>).

(Р.Е.А.С.Е.) Account, Clarification and Challenge Исказ, разјашњавање и оспоравање у фази Р.Е.А.С.Е. модела од интервјуисаног лица захтјева да

---

17 Увијек је пожељно да током интервјуисања полицијски службеник има визуелни контакт са саговорником.

изнесе што детаљнији исказ на основу отворених питања које ће поставити полицијски службеник. У тој фази лице слободно без прекидања износи своју, „страну приче“, након чега истражилац анализирајући претходни исказ, поставља питања, потпитања, те тражи додатна обавјештења или проширења претходно изнесеног. Интервју се најчешће завршава на начин што полицијски службеник сумира све што је лице исказало, чита му његов исказ и даје му могућност да објасни или исправи исказ, да дода нове информације. Он детаљно чита и анализира цијели интервју, односно „сондира“ га, залази у све слојеве исказа, тражи повезнице, али и недоречености, нејасноће, неистине, све оно што се не уклапа и „поклапа/преклапа“ са претходно прикупљеним сазнањима, обавјештењима, доказима и интервјуима других лица. Полицијски службеник тада инсистира на појединим питањима, да би се одређени дијелови у потпуности разјаснили. Такође „изазива“ и „провоцира“ одређене недоречености (могуће неистине, лажи) које је уочио у интервјуу и захтјева од интервјуисаног да „одбрани“ свој исказ и разјасни недоумице. Ова фаза може (некада и мора) да се понавља, врти у круг, у циклусима, док се не добије адекватан, конкретан и ако је могуће утврдити, истинит/тачан одговор. Код фазе постављања питања, прво питање би увијек требало бити о наводном кривичном дјелу, односно догађају, након чега слиједи што више слободног присјећања и казивања испитаника. Ово треба бити попраћено невербалним охрабрењем, као што је држање према саговорнику, допуштајући паузе без прекида, како би саговорник имао времена за размишљање, користећи мало вербално охрабрење попут «mmm» или «настави» и климање главом да покажете да слушате, пратите ток казивања (*Cheat sheet on peace interviewing skills - How to use the PEACE model in your investigative interviews of suspects to its full potential*. The big question company Ltd., (2020). Преузето 20.10.2023. са веб странице https://uploads-ssl.webflow.com/5d7283bdea8b4683127fa133/5da03eed675e837968aa7241_BQC_Cheat_Sheet.pdf). Питања која се постављају требају бити највише отвореног типа, попут „Реците ми...Објасните ми...Опишите ми...“. Тзв. затворена питања морају бити „кључна“ питања, која ће дати недвосмислен одговор на одређену тему. Нпр. „Тврдите да је у том тренутку с Вама био Марко Марковић, ако сам Вас добро разумио?“ Рашчлањивање интервјуа на мање теме којима је лакше управљати помаже и испитивачу и саговорнику. Потребно је проћи кроз план интервјуа и провјерити да је све покривено темама које су наведене у плану, а прије него што се крене даље. Такође могу се употребити информације које већ посједујемо, како би смо оспорили и испитали недоследности или недостатке у интервјуу испитаника. Ако имамо CCTV¹⁸ доказ о испитанику на другом мјесту или друго вријеме у

18 Closed-circuit television (CCTV) – видео надзор

односу на оно што је изјавио, ова фаза је право вријеме да се лице „изазове“ у погледу тог детаља. Ова фаза је у уској вези са „активним слушањем“. Оно укључује: невербално понашање попут заузимања одговарајућег држања тијела и оријентације према интервјуисаном лицу, допуштање саговорнику да застане како би могао да се присјети, без прекидања потичући саговорника да настави с казивањем док не заврши, дајући му до знања да га слушамо користећи једноставан упит, на примјер, „Шта се догодило сједино?“ или питања која одражавају оно што је испитаник предходно рекао, попут, „Ударио Вас је?“ (Investigative interviewing, APP, The official source of professional practice for policing, First published 23 October 2013, Updated 26 October 2022, College of Policing, Преузето 11.10.2023. са веб странице <https://www.college.police.uk/app/investigation/investigative-interviewing/investigative-interviewing>). Питања, осим већ поменутих затворених и отворених, требају бити тако састављена да саговорник нема недоумицу око истих. Требала би бити што краћа и једноставнија. Не смију садржавати жаргон или друге језике које саговорник можда неће разумјети. Неке врсте питања су корисне јер помажу испитивачу да добије информације од саговорника. Друге врсте питања (нпр. сугестибилна или са двостуком негацијом и сл.) нису пожељна и могу заправо збунити саговорника или спријечити га да да потпун и тачан приказ догађаја. За Р.Е.А.С.Е. технику постоји пет кључних врста питања: отвореног краја (open-ended), специфична-затворена питања, присилни избор, вишеструки избор и водеће/кључно питање (Investigative interviewing, APP, The official source of professional practice for policing, First published 23 October 2013, Updated 26 October 2022, College of Policing, Преузето 11.10.2023. са веб странице <https://www.college.police.uk/app/investigation/investigative-interviewing/investigative-interviewing>). Код питања „отвореног краја“ питања се постављају у смислу: ‘Реците ми!’, ‘Опишите ми!’, ‘Објасните ми!’ и јако су корисна на почетку интервјуа, јер омогућавају потпуни, неограничени исказ и дају одговоре на које је мање вјероватно да ће бити под утицајем испитивача. Код специфичних затворених питања питања се могу поставити попут: „Ко је то учинио?“, „Шта је рекао?“, „Гдје тачно живи, уколико Вам је познато?“ или „Када се то тачно догодило, уколико Вам је познато?“... Ова врста питања даје испитивачу већу контролу над интервјуом, односно конкретним информацијама које може или треба да садржи интервју, може се користити за добијање информација које испитаник још није дао у одговору на отворена питања, па га на овај начин усмјеравамо ка жељеном циљу. Могу се користити за разјашњавање и проширење интервјуа који је започет кроз питања отвореног краја (open-ended), ово је врста питања која дају одговоре на информације важне за истрагу, а које саговорник није споменуо из нпр. стра-

ха, стреса, намјере да прикрије, прећути... или желимо да нагласимо или оспоримо неке детаље и сл. Могући потенцијални недостатак је што ограничавају саговорника на конкретан одговор, додатно га психички исцрпљују, траже (нај)већи степен концентрације и др. Најнеповољнији одабир питања која могу да се поставе током Р.Е.А.С.Е. технике интервјуисања свакако су тзв. питања „присилног избора“. На примјер, „Је ли аутомобил био караван или лимузина?“, „Је ли у руци држао револвер или пиштољ?“ У овој ситуацији саговорници могу погодити одговор одабиром једне од понуђених опција, без дубљег упуштања у само значење понуђених израза, нарочито уколико им се жури да заврше интервју, да напусте службене просторије¹⁹ или могу једноставно рећи „да“ као одговор на питање, препуштајући полицијском службенику да сам изабере на који се дио питања одговор односи. Понекад требамо поставити и додатно питање да то разјаснимо, јер одабир одговора датог саговорнику можда и не садржи тачне информације, као на примјер, „Је ли била тамноплава или свијетлоплава боја возила?“, а могла је бити и „обична“ плава боја, што би свакако збунило саговорника. Међутим, поред недостатака, уз опрез и појашњења, понекад је нужно питати лице и оваква питања. Питања која нуде вишеструки избор, као што су на примјер питања „Одакле је дошао, како је изгледао и гдје је затим отишао?“ могу унијети забуну код саговорника, тако да не зна на који дио питања треба (најприје) одговорити или да полицијски службеник који постави овако сложено питање не зна на који се дио питања одговор односи. Водеће (или тзв. „главно“) питање, као на примјер „Видио си код њега пиштољ, зар не?“ или „Марко Марковић је то учинио, слажеш се?“ имплицира одговор или претпоставља чињенице које ће вјеројатно бити оспораване. Ова питања могу негативно утицати на одговор испитаника (сугестивно), те могу искривити памћење саговорника, односно створити лажну слику код њега да је управо то видио, доживио, осјетио, чуо... Изузетно, ова питања се могу користити за „провоцирање“ саговорника, да се кроз технику постављања конкретних, често „злонамјерних“ питања испровоцира тачан одговор. Информације добијене као резултат сугестивних питања могу бити мање вјеродостојне и екстремни случајеви би се могли прогласити недопуштенима, односно незаконитим. Зато их треба користити само као крајње средство.

Врсту питања (као и одговарајући вокабулар који их прати), осим конкретне ситуације, потребно је прилагодити и интелектуалном, психичком

---

¹⁹ Веома често након нпр. кривичног дјела разбојништва жртве, као што су службенице у банкама, поштама, клационицама, уморне од одрађене смјене, исцрпљене од стресног догађаја, знајући да их у ходнику или испред зграде гдје се интервјуишу чека неко од породице, ужурбано дају одговоре, нарочито оне за које мисле да их полиција и „очекује“ од њих, односно мисле да полиција већ има сумњива лица, своје „старе знанце“, па се од саговорника очекује само да „потврде“ ту полицијску сумњу.

и тјелесном нивоу и узрасту саговорника. Такође, потребно је прилагодити и његовом (специфичном) нивоу знања, па се нпр. не треба либити поставити и комплексна, стручна питања из области медицине доктору, полицајцу из области безбједности и одређених закона и сл.

(Р.Е.А.С.Е.) Closure Завршна фаза Р.Е.А.С.Е. модела представља фазу у којој полицијски службеник (или тим) процјењује значај исказа, да ли су испуњени сви планирани циљеви разговора, те уједно процјењује и властиту ефикасност, с циљем побољшања будућег поступања током обављања интервјуа. Завршну фазу треба планирати и структурисати тако да интервју не заврши нагло. Ако постоје два полицијска службеника која су интервјуисала лице, онај са „водећом“ улогом треба провјерити са колегом да ли овај има још нека neodговорена питања или сугестије прије него што заврши са интервјуом. Полицијски службеници требају тачно сажети оно што је саговорник током интервјуа рекао, узимајући у обзир свако појашњење које испитаник жели дати или нагласити, измијенити. Такође, са стране испитивача треба се професионално и детаљно позабавити свим питањима која саговорник нама постави, попут „Шта ће даље бити?“, „Који су слиједећи кораци?“, „Која су моја даље права?“. На самом крају интервјуа, полицијски службеник ће јасно нагласити и дати до знања саговорнику да је интервју завршен и да слиједи штампање писане верзије интервјуа, која ће се обавезно дати на увид и читање саговорнику, прије него што он, а затим и остали учесници интервјуа²⁰ потпишу. Такође, уколико је интервју сниман аудио видео уређајем, а осим препоруке у одређеним случајевима постоји и обавеза прописана ЗКП Републике Српске (Снимање испитивања осумњиченог, чл. 144 ЗКП Републике Српске, Снимање саслушања свједока аудио или аудио-визуелним средствима, чл. 155 ЗКП Републике Српске) потребно је јасно нагласити датум и вријеме завршетка снимања интервјуа, те искључити опрему за снимање. Након наведеног поступка, саговорнику се могу појаснити евентуални кораци или мјере које ће бити предузете. Затим се треба захвалити саговорнику на издвојениом времену и сарадњи.

(Р.Е.А.С.Е.) Evulation Процјена односно евалуација интервјуа је завршна и апсолутно неизоставна фаза Р.Е.А.С.Е. технике интервјуисања. Од изузетне је важности, јер евалуација, како сама ријеч каже²¹, одређује вриједност нечега, у овом случају вриједност интервјуа. Зато би требали оцијенити интервју како би:

---

20 Попут другог полицијског службеника, записничара, адвоката, свједока (у случају да је лице неписмено или слијепо), грађанина (лице од повјерења у случајевима насиља у породици), представника Центра за социјални рад и сл.

21 Ријеч евалуација потиче од латинске ријечи „evaluation“ и има значење „одређивања вриједности нечега, оцјене, процјене, процјењивања“ - Клајн и Шипка (2010). *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.

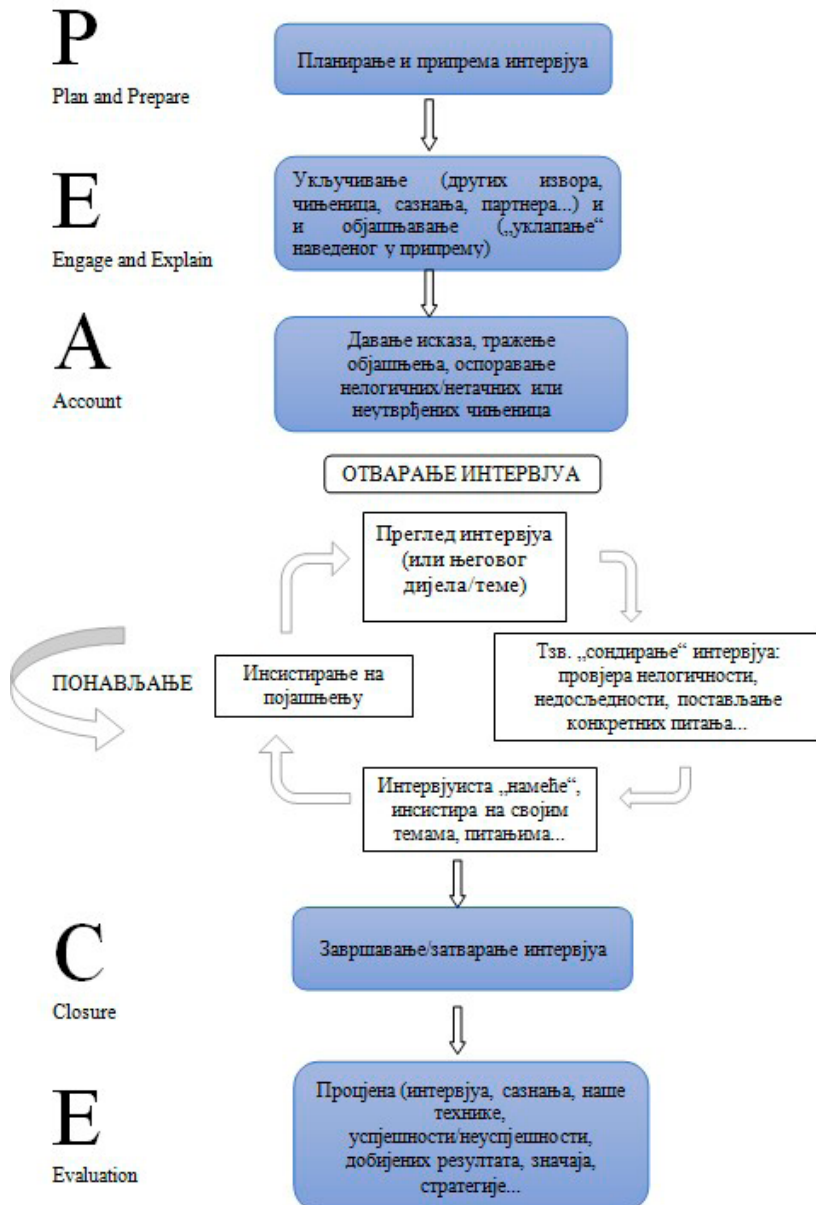

- а) процијенили како се исказ испитаника/саговорника уклапа у истрагу у цјелини,
- б) утврдили јесу ли потребне слједеће радње и мјере и
- ц) размислили о свом доприносу.

Потребно је детаљно прегледати и процијенити информације добијене интервјуом. Њихов, прије свега кривичноправни, али и оперативни значај, те њихову поузданост. Испитаник је можда пружио (ваљан) алиби, објашњење, порицање или (дјелимично, потпуно) признање кривичног дјела које му се ставило на терет. Најбоља пракса је да полицијски службеници прегледају своје биљешке с интервјуа и установе шта су научили, сазнали поредећи их са планом интервјуа. Треба себи поставити питање: „Да ли сам одступио од припремљеног плана и ако јесам, због чега и који су исходи?“ Након овог питања, намећу се и друга везана за процјену интервјуа и нашег учинка, као што је нпр. „Да ли су остварени циљеви интервјуа?“ Евалуација ће нам помоћи да процијенимо какав је утицај интервју имао на истрагу и које слиједеће кораке требате предузети. Треба размислити како се наша истрага промијенила као резултат овог интервјуа? На примјер, сада се може чинити да је лице осумњичено за напад дјеловало у самообрани. Интервју нам је можда дао нове смјернице за истраживање, као што је умијешаност другог лица за које претходно нисмо знали. Можда је то само потврдило и оснажило наш пријашњи поглед на истрагу. У случају интервјуа са осумњиченим лицима сада бисмо требали поставити слједећа питања: „Треба ли осумњиченог сада елиминисати из истраге? Које доказе имамо у прилог тврдњи да је осумњичени починио кривично дјело које му се ставља на терет? Има ли довољно доказа за покретање формалног поступка?“ Морамо пажљиво одговорити на ова питања. Требали би смо пажљиво забиљежити разлоге својих закључака и даљње радње које треба предузети (Р.Е.А.С.Е. (2020). *A different approach to investigative interviewing*. Forensic Interview Solutions FIS, New York. Преузето 30.11.2023. са веб странице www.fis-international.com).

Такође, битна је и самоевалуација, која за један од својих принципа има преиспитивање и учење из сопственог искуства. Она је један од фактора развоја и унапређења вјештина, јер испитивач (интервјуиста) преиспитује свој рад, лично извођење, резултате, интеракцију, процесе за које је надлежан и у којима учествује и на основу закључака доноси одлуке о даљем поступању (да ли је испунио све из припремљеног плана, да ли му је тактика постављања питања била адекватна, шта је могао учинити боље, да ли је изашао као „побједник“ из „дуела“, треба ли му обука или надоградња обуке у области Р.Е.А.С.Е. технике и сл.).

Шема бр. 1. Графички, поједностављен приказ Р.Е.А.С.Е. методе/технике²²

²² Cheat sheet on peace interviewing skills - How to use the PEACE model in your investigative interviews of suspects to its full potential. The big question company Ltd., (2020). Преузето 20.10.2023. са веб странице https://uploads-ssl.webflow.com/5d7283bdea8b4683127fa133/5da03eed675e837968aa7241_BQC_Cheat_Sheet.pdf.

И за крај, потребно је оцијенити цијели Р.Е.А.С.Е. поступак и осврнути се на своје планирање и припрему. Такође, потребно је одредити гдје се интервјуисање може побољшати. Затим процијенити свој учинак и поставити циљеве како бисмо га побољшали гдје је то потребно. Што више интервјуа водимо, требали бисмо постати вјештији (и самим тим и успјешнији). Ако радимо са колегом, потребно је тражити повратну информацију. Многе организације (агенције) имају формални процес евалуације и надзора чији обучени супервизори испитују интервјуе, дају повратне информације и савјетују како развити вјештине интервјуа. Важна тачка у оцјењивању учинка је постављање одговарајућих циљева, било сами или са надређеним. Ово је начин да развијемо своје вјештине професионалног испитивача (Р.Е.А.С.Е. (2020). *A different approach to investigative interviewing*. Forensic Interview Solutions FIS, New York, преузето 30.11.2023. са веб странице www.fis-international.com).

ПРЕДНОСТИ И КОРИСТИ Р.Е.А.С.Е. МЕТОДЕ/ТЕХНИКЕ

Како је предходно наведено, бенефити Р.Е.А.С.Е. технике интервјуисања су вишеструки. Између осталог, наводи се да се кроз ову методу добија знатно више тачних информација (30-50%), у односу на друге, традиционалне методе. Она омогућава саговорнику да преузме контролу над „догађајем који се памти“ и представи своје информације на начин који је компатибилан с њиховим сјећањем на тај догађај.²³

Такође, долази до већег повјерења јавности, како у рад полиције, тако и у резултат тог рада, односно директно је повезана са полицијским интегритетом. Професионални интервјуи пружиће висококвалитетан материјал који ће омогућити да се кривци приведу правди, а невине особе ослободе. То, наравно, повећава повјерење јавности у полицијске службе, нарочито у оне линије рада које уско сарађују са жртвама и свједоцима злочина.

Повећање перформанси тј ефикасности– Криминалистичка истрага углавном се одвија изван службених просторија полиције. Иницијални разговори са жртвама и свједоцима проводе се на мјесту злочина, у домовима свједока, на свом радном мјесту, у аутомобилима и на улици. Чак и у тим приликама Р.Е.А.С.Е. техника истраживачког разговора ће помоћи свим учесницима, не само истражиоцима, како би постигли резултате чак и у најнеизгледнијим околностима.

Подршка жртвама и свједоцима – Жртве и свједоци могу бити узнемирани, уплашени, посрамљени или сумњичави. Добре технике истра-

---

²³ Ибид.

Вујановић Б. (2023). Р.Е.А.С.Е. (Српски „ПИС“) модел као један од ефикасних модела интервјуисања (прибављања исказа) лица, *Безбједност, полиција, грађани*, 19(2), 63-91.

живачког интервјуа помоћи ће им да их умире или увјере како би могле дати тачан, прецизан, јасан и опширан интервју. Такође, примјеном ове методе испоштовани су највиши стандарди етике и сензибилитета које жртве могу да „уживају“.

Поступање са осумњиченим – разговори се генерално одвијају у полицијској станици, односно у службеним просторијама полиције, али могу бити и на другим мјестима, на примјер, затвору, болници, просторији за задржавање лица и сл. Немојте претпостављати да ће сви лагати, бранити се ћутањем или дати искључиво своју („невину“) верзију догађаја. Неки ће то и учинити, али ако признају кривицу, то ће бити само дио „слагалице“ и признаће притиснути снагом доказа прикупљених током истраге, али и адекватном примјеном Р.Е.А.С.Е. технике (Investigative interviewing, APP, The official source of professional practice for policing, First published 23 October 2013, Updated 26 October 2022, College of Policing, Преузето 11.10.2023. са веб странице <https://www.college.police.uk/app/investigation/investigative-interviewing/investigative-interviewing>).

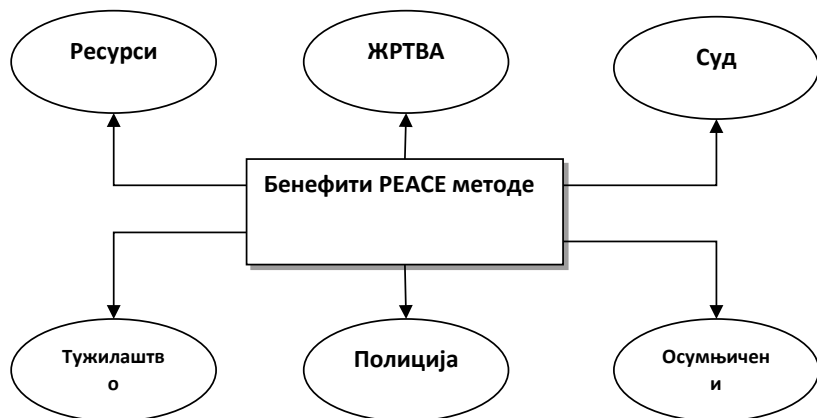
Шематски приказ бр. 2 - Предности Р.Е.А.С.Е. методе²⁴

Такође, Р.Е.А.С.Е. метода је препозната и као веома корисна и ефикасна у систему доказних радњи, односно доказивања кривичног дјела, гдје се показала од изузетне користи учесницима кривичног поступка, почевши од полиције, преко тужилаштва, до судова, те осталих партнера/учесника поступка.

²⁴ (Investigative interviewing, APP, The official source of professional practice for policing, First published 23 October 2013, Updated 26 October 2022, College of Policing, Преузето 11.10.2023. са веб странице <https://www.college.police.uk/app/investigation/investigative-interviewing/investigative-interviewing>).

Шематски приказ бр. 3 - Предности Р.Е.А.С.Е. методе у кривичном поступку²⁵

Жртва – има могућност да тражи одштету за кривично дјело које је признато од стране осумњиченог, односно правоснажно пресуђено од стране система кривичног правосуђа. Ово признање најчешће долази управо примјеном Р.Е.А.С.Е. технике интервјуисања.

Суд – примјеном ове методе, увидом (између осталог и) у интервју, има потпунију и тачнију слику о кривичном дјелу и улози учioniоца и може да изрекне казну на одговарајући начин, примјерно кривици и кривичном дјелу учioniоца. Постоји и потенцијал за уштеду, јер се кривични предмети могу брже рјешавати без додатних судских рочишта (нпр. споразум о признању кривице).

Оптужени – може добити „олакшице“ односно одређене „привилегије“ (у складу са законом) за признање кривице већ у предкривичном поступку, односно током интервјуисања. Може му се, као учioniоцу који сарађује са полицијом и тужилаштвом (а у завршници и са судом), изрећи минимална или блажа казна од законом прописане, те се може, умјесто казне (а наравно зависно од тежине злочина и његове улоге у њему) упутити евентуално на програм(е) рехабилитације.

Полиција – раним и потпуним признањем од стране починиоца, стице драгоцјене обавјештајне податке, повећава стопу откривених и расвијетљених кривичних дјела, шаље позитивну слику о себи и свом раду, те дјелује превентивно на (одређен број) починиоце кривичних дјела у погледу планирања и извршења будућих злочина.

Тужилаштво – кроз овај интервју, уколико је успјешан, има потпунију и тачнију слику о, на примјер, криминалној прошлости преступника, сте-

²⁵ Ибид.

пену јавног интереса у вези кривичног дјела (може бити нпр. приватна парница), одлуке о кауцији, степен опасности, могућност рецидивизма, довршења кривичног дјела (уколико је започето) и свих других битних информација потребних, прије свега тужиоцу да одлучи да ли ће нпр. ићи према приједлогу за одређивање притвора или оптужном приједлогу уопште, те на крају све те информације тужилац је дужан доставити и суду када буде разматрао приједлог тужилаштва.

Ресурси – уз Р.Е.А.С.Е. методу ресурси секористе ефикасно, професионално, етично, а повјерење јавности у систем кривичног правосуђа је побољшано.²⁶

У једном великом истраживању спроведеном од стране госп. Dave Walsh-а из Школе за право и криминологију, Универзитет Дербија, Велика Британија²⁷, и госп. Ray Bull-а, Школа психологије, Форензичка секција, Универзитет Лестера, Велика Британија²⁸, а који је објављен у часопису „Британско друштво психолога“ (Walsh, D. School of Law and Criminology, Bull, R. University of Derby, UK, (2010). *What really is effective in interviews with suspects? A study comparing interviewing skills against interviewing outcomes*, *Legal and Criminological Psychology*, 305–321) извршили су анализу и компарацију између вјештина интервјуисања и исхода интервјуа на 147 интервјуа. Дошли су до слиједећих сазнања.

- Успјешност Р.Е.А.С.Е. методе/технике интервјуисања гдје интервјуисано лице оспорава криминални чин:

Код полицијских службеника који су навели да им је потребан тренинг из Р.Е.А.С.Е. методе интервјуисања, проценат исхода интервјуа гдје лице оспоравало кривицу (тзв. „активна одбрана“ тј. не брани се ћутањем) је високих 63%. Код полицијских службеника који су изјавили да су имали тренинг, али да је био неадекватан за примјену Р.Е.А.С.Е. методе, проценат исхода интервјуа гдје лице оспоравало кривицу је износио 38%. Код полицијских службеника који су били задовољни својом обуком из Р.Е.А.С.Е. методе, проценат исхода интервјуа гдје лице оспоравало кривицу је „прихватљивих“ 20%.

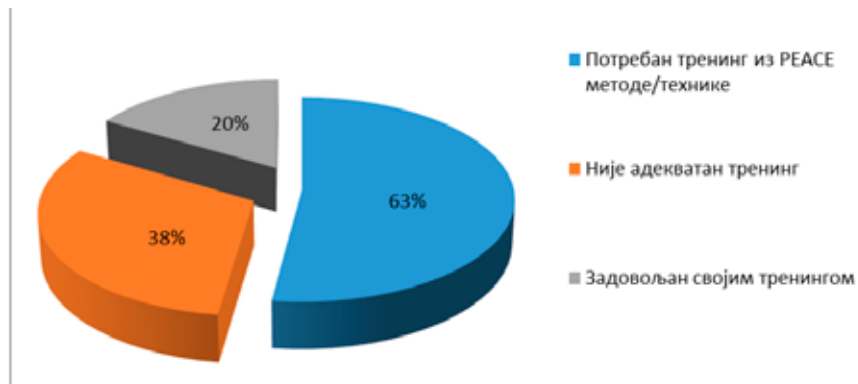
---

²⁶ Ибид.

²⁷ Dave Walsh, School of Law and Criminology, University of Derby, UK

²⁸ Ray Bull, Forensic Section, School of Psychology, University of Leicester, UK

Графикон бр. 1. Успјешност Р.Е.А.С.Е. методе - интервјуисано лице оспорава криминални чин

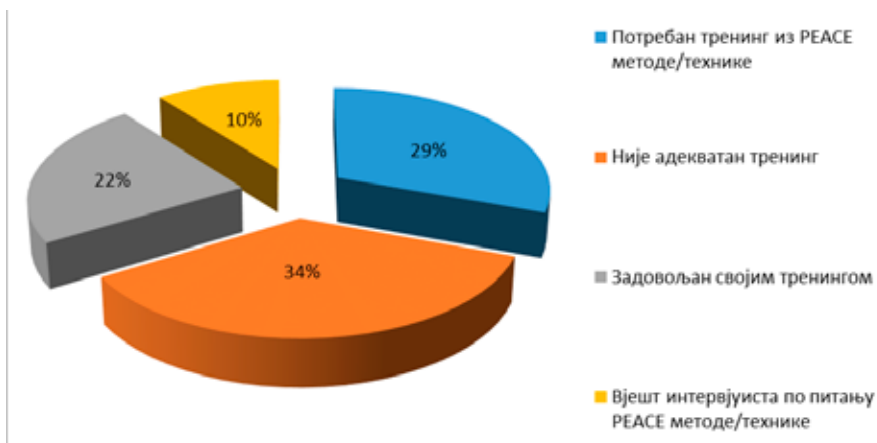

- Успјешност Р.Е.А.С.Е. методе/технике интервјуисања гдје интервјуисано лице дјелимично признало криминални чин:

Код полицијских службеника који су навели да им је потребан тренинг из Р.Е.А.С.Е. методе интервјуисања, проценат исхода интервјуа гдје лице дјелимично признало криминални чин који му се ставља на терет је 29%. Код полицијских службеника који су изјавили да су имали тренинг, али да је био неадекватан за примјену Р.Е.А.С.Е. методе, проценат исхода интервјуа гдје лице дјелимично признало кривицу је износио 34%. Код полицијских службеника који су били задовољни својом обуком из Р.Е.А.С.Е. методе, проценат исхода интервјуа гдје лице дјелимично признало кривицу је 22%. Код оних полицијских службеника који се сматрају утренираним и вјештим по питању примјене ове технике интервјуисања, проценат исхода интервјуа гдје лице дјелимично признало кривицу је, очекивано најмањи и износи 10%.

Вујановић Б. (2023). Р.Е.А.С.Е. (Српски „ПИС“) модел као један од ефикасних модела интервјуисања (прибављања исказа) лица, *Безбједност, полиција, грађани*, 19(2), 63-91.

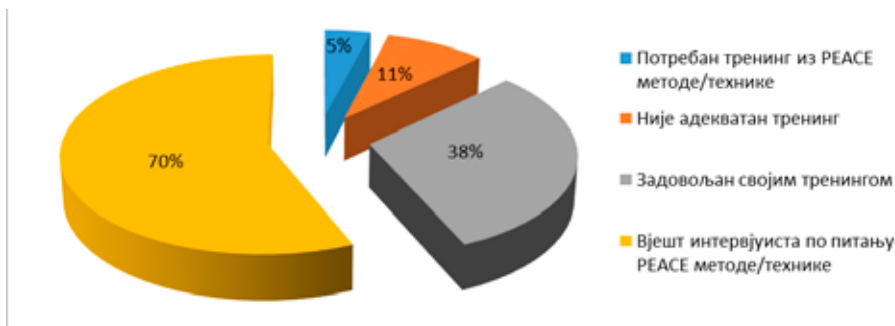
Графикон бр. 2. Успјешност Р.Е.А.С.Е. методе - интервјуисано лице дјелимично признаје криминални чин

- Успјешност Р.Е.А.С.Е. методе/технике интервјуисања гдје долази до свеобухватног садржаја интервјуа:

Код полицијских службеника који су навели да им је потребан тренинг из Р.Е.А.С.Е. методе интервјуисања, проценат исхода свеобухватног, садржајног интервјуа износи 5%. Код полицијских службеника који су изјавили да су имали тренинг, али да је био неадекватан за примјену Р.Е.А.С.Е. методе, проценат исхода свеобухватног, садржајног интервјуа износи 11%. Код полицијских службеника који су били задовољни својом обуком из Р.Е.А.С.Е. методе, износи 38%. Код оних полицијских службеника који се сматрају утренираним и вјештим по питању примјене ове технике интервјуисања, проценат исхода свеобухватног, садржајног интервјуа износи веома високих 70%.

Графикон бр. 3. Успјешност Р.Е.А.С.Е. методе –долази до свеобухватног садржаја интервјуа

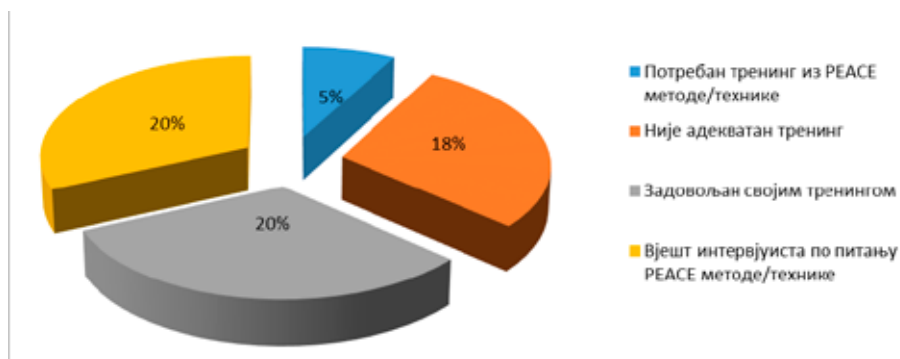

- Успјешност Р.Е.А.С.Е. методе/технике интервјуисања гдје долази до потпуног признања:

Код полицијских службеника који су навели да им је потребан тренинг из Р.Е.А.С.Е. методе интервјуисања, проценат исхода интервјуа гдје долази до потпуног признања кривице износи ниских 5%. Код полицијских службеника који су изјавили да су имали тренинг, али да је био неадекватан за примјену Р.Е.А.С.Е. методе, проценат исхода интервјуа гдје долази до потпуног признања кривице је 18%. Код полицијских службеника који су били задовољни својом обуком из Р.Е.А.С.Е. методе, износи 20%, а што је идентичан проценат и за полицијске службенике који се сматрају утренираним и вјештим по питању примјене ове технике интервјуисања.

Графикон бр. 4. Успјешност Р.Е.А.С.Е. методе – долази до потпуног признања

Из предходно наведеног можемо утврдити и потврдити да је Р.Е.А.С.Е. метода интервјуисања, по питању прикупљања сазнања од починиоца кривичног дјела, свакако једна од најнапреднијих, нарочито ако се узме проценат код прикупљања свеобухватног и садржајног интервјуа од ове категорије лица, а она износи високих 70%.

И поред свих позитивних параметара које красе ову технику интервјуисања (садржајност, методичност, ефикасност, етичност, систематичност, поузданост...) постоје и одређени недостаци код примјене исте. На првом мјесту, као недостатак, мора се истаћи сложеност саме технике интервјуисања, па је готово немогуће исту примијенити без добро организоване и садржајне, циљане обуке. Обука може трајати дуже и бити комплекснија у односу на неке друге обуке, а самим тим и полицијски службеници могу бити више у отпору према истој, односно могу бити мање заинтересовани. Такође, полицијски службеници морају прихватити сложену обуку, те морају промијенити своје ставове и навике (нпр. у погледу сачињавања плана интервјуа, сензибилисаног приступа појединим категоријама лица – нарочито ЛГБТ+ категорији, евалуације властитог учинка...). За-

тим са техничке стране некада је захтјевно испоштовати све услове за адекватно провођење интервјуа као што је просторија изолована од буке, са одговарајућом опремом, температуром, уређајима за аудио видео снимање... Ова метода може бити ефикасна у пуном капацитету само за догађаје који су богати детаљима, и гдје исказ лица може бити један од главних, ако не и кључни доказ за кривични поступак и за разумјевање догађаја уопште (као нпр. жртве ратних злочина гдје прошло много година од почињења до процесуирања и сл.). С друге стране, може бити ограничено у догађајима у којима искључиво насиље игра значајну улогу, гдје (упорно) инсистирање на детаљима може бити изузетно трауматично за жртву, услед поновог емотивног проживљавања.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Комплексност кривичних дјела, као и специјализација њихових учиналаца условила је и потребу за специфичним обукама и прилагођавањима, нарочито у области саслушавања и испитивања лица. С друге стране, етичност и хуманост је у последњих неколико деценија доживјела продор у практичну примјену и наметнула се као обавеза приликом полицијског поступања. На крају, акценат је стављен и на сензибилизацију, не само на вулнерабилне категорије, већ и на сва друга лица уопште. Такође, развојем технологије и модернизацијом техничких метода у откривању, превенцији и доказивању кривичних дјела, све је мања потреба да се истарага и докази фокусирају и ослањају на исказе појединих категорија лица, нарочито осумњичених. Међутим, увијек ће постојати потреба да лице, актер догађаја, без обзира на статус, исприча своју „верзију“ догађаја. Управо ова изузетно напредна метода интервјуисања нам помаже да то лице кроз свој интервју, односно казивање да свој максимум, или да лице, уколико одбија да да исказ или оспорава почињење кривичног дјела и сл., схвати да квалитетан и свеобухватан интервју, може да иде и њему у корист. Раније је већ наведено да бенефите имају и тужилаштва, те судови, али и наша институција²⁹ и друштво у цјелини. Због свега предходно наведеног, у МУП-у Републике Српске је потребно најприје извршити „промоцију“ ове изузетно напредне технике интервјуисања, затим извршити адекватну и слојевиту обуку полицијских службеника³⁰, уз повремено усавршавање или обнављање знања и вјештина, а затим је интерним актом³¹ прописати као обавезу, као стандард при раду са лицима. Највећи број полицијских службеника је кроз властиту праксу и искуство (успјехе и

29 Расте повјерење у рад, професионализам и интегритет МУП-а Републике Српске

30 Корак по корак

31 Нпр. правилником или инструкцијом

неуспјехе) стицало вјештину испитивања и саслушања лица, што може да се одрази негативно по исход кривичног процеса, али може бити и изузетно стресно и фрустрирајуће за њих. Нарочито је важно да се ова метода прихвати од стране полицијских службеника који расвјетљавају најтежа и најкомплекснија кривична дјела, јер, као је већ наглашено, управо током интервјуисања лица за ову групу кривичних дјела она има најефикаснију примјену. Такође, осим Р.Е.А.С.Е. методе, као стандард би се требали прописати и увести „Мендезова начела“, односно 6 стандарда за етично, професионално и савремено интервјуисање, а чему МУП Републике Српске свакако тежи. На тај начин би и ова институција пратила најмодерније трендове у области испитивања и саслушања лица, људских права и етике, те би у овој области стала уз раме западноевропским полицијама.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бркић, С. (2020). *Криминалистичка психологија*. Нови Сад: Правни Факултет, Центар за издавачку делатност.
2. Bull, R. (2018). *PEACE - ful Interviewing/Interrogation, What Research Can Tell Us*, University of Derby, UK.
3. Клајн и Шипка (2010). *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
4. Матијевић и Симоновић (2007). *Криминалистичка тактика*. Бања Лука: Интернационална асоцијација криминалиста.
5. Mendez, J. Drummond, V. (2021). *The Méndez Principles: A New Standard for Effective Interviewing by Police and Others, While Respecting Human Rights, Just Security*, Reiss Center on Law and Security at New York University School of Law.
6. Миладиновић, А. (2020). *Полицијска овлашћења*. Бања Лука: МУП Републике Српске, Управа за полицијску обуку.
7. Шебек, В. (2010). *Записничко документовање исказа осумњиченог - кривично-процесни и криминалистички аспекти*. Београд: Безбедност.
8. Шебек, В. (2016). *PEACE (пис) модел за прибављање исказа*. Београд: Журнал за криминалистику и право.
9. Walsh, D. Bull, R. (2010). *What really is effective in interviews with suspects? A study comparing interviewing skills against interviewing outcomes*. *Legal and Criminological Psychology*.
10. Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске бр. 57/2016, 110/2016, 58/2019, 82/2019, 18/2022 – одлука Уставног суда Републике Српске, 55/2023.
11. Закон о кривичном поступку Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске бр.53/2012, 91/2017, 66/2018 и 15/2021.
12. Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине, Сл. гласник Босне и Херцеговине, бр. 3/2003, 32/2003 - исправка, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005,

Вујановић Б. (2023). Р.Е.А.С.Е. (Српски „ПИС“) модел као један од ефикасних модела интервјуисања (прибављања исказа) лица, *Безбједност, полиција, грађани*, 19(2), 63-91.

- 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018).
13. <https://www.justsecurity.org/76711/the-mendez-principles-a-new-standard-for-effective-interviewing-by-police-and-others-while-respecting-human-rights/>
  14. www.fis-international.com
  15. <https://www.college.police.uk/app/investigation/investigative-interviewing/investigative-interviewin>
  16. <https://interviewingprinciples.com/>
  17. <https://sr.economy-pedia.com/11040794-active-listening>
  18. https://uploads-ssl.webflow.com/5d7283bdea8b4683127fa133/5da03eed675e837968aa7241_BQC_Cheat_Sheet.pdf
  19. <https://www.echr.coe.int/home>

P.E.A.C.E. (SERBIAN “PIS”) MODEL AS ONE OF THE EFFECTIVE MODELS OF INTERVIEWING (OBTAINING STATEMENTS) OF PERSONS

Bojan Vujanović MA

Abstract: During the development and improvement of criminological disciplines and criminology as a science in general, certain specific methods and means, skills, standards and procedures were also developed. Order those that have proven to be of exceptional importance, not only as a means of proving and documenting certain criminal acts and other negative social phenomena, in the case of persons we deal with in an operational or criminal procedural - investigative sense, such as: witnesses, suspects and victims - injured parties, the priority is already given to those methods and means that “reduce the damage” or the consequences for certain categories of persons, such as the vulnerable (children, minors, women, the elderly and other specific categories). Also, in the last few decades, ethics is no longer only stated declaratively in legal and by-laws, but deserved attention has been paid to it in practical application. In this sense, the method, that is, the technique of interviewing (hearing and questioning) known as P.E.A.C.E method, where P.E.A.C.E. (Serbian “pis”) represents, on the one hand, an abbreviation of the initial letters in the English language, which refer to the five phases of the method, and on the other hand, it represents an interesting and picturesque play on words. P.E.A.C.E. (peace) translated from English to Serbian means: “peace”, “order”, “silence”, “calmness”, which this method always brings to the police officer who is interviewing, because he is aware that he is using one of the most advanced methods, and it also brings peace to the victims, who eagerly await it, because they know that through this technique knowledge was gathered in the most qualitative and ethical way possible.

Keywords: P.E.A.C.E. method of interviewing, ethical standards when conducting informative interviews and interviews, methods and techniques of interviewing, Mendez’s principles, vulnerable categories of persons, effectiveness of P.E.A.C.E. methods, disadvantages of P.E.A.C.E. methods

